

УДК 349

С. В. КУЗНЕЦОВА,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ КОНЦЕПЦІЇ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО ЗРОСТАННЯ ТА ОХОРОНИ КЛІМАТУ

Ратифікувавши Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (далі – РКЗК), у якій офіційно визнано, «що в результаті людської діяльності відбулося істотне збільшення концентрації парникових газів у атмосфері, що таке збільшення посилює природний парниковий ефект, і що це призведе в середньому до додаткового потепління поверхні й атмосфери Землі і може несприятливо вплинути на природні екосистеми і людство» [1; 2], країна, разом із іншими державами – сторонами Конвенції, узяла на себе зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату та негативними наслідками такого процесу. Важливість цього питання проявляється у віднесенні його до низки пріоритетів національної політики та офіційному визнанні державою необхідності врахування негативних наслідків зміни клімату як одного з ключових довгострокових факторів формування національної безпеки України [3].

У зв'язку з констатацією того, що зміна клімату та глобальне потепління у цілому стало наслідком, у тому числі, й «у результаті людської діяльності», постало питання формування правового регулювання антропогенного впливу на кліматичну систему та правових засад охорони клімату як об'єкта правової охорони. Правовому регулюванню при цьому мають підлягати не кліматичні процеси, які відбуваються у природі, а лише суспільні відносини у сфері господарської та іншої діяльності, яка безпосередньо чи опосередковано призводить до кліматичних змін, тобто антропогенний вплив на клімат. Керування антропогенним впливом відбувається шляхом його обмеження (через встановлення гранично допустимих навантажень, різного роду нормативів, введення науково обґрунтованих режимів використання природних ресурсів тощо) [4, с. 40–41]. Головна увага при цьому приділена базовим галузям і секторам економіки – промисловості, енергетиці, транспорту, житлово-комунальному господарству, аграрно-промислового комплексу, що споживають основні обсяги енергетичних ресурсів і викидають в атмосферу найбільше парникових газів та забруднюючих речовин, чим прискорюють зміни клімату [5, с. 8].

Саме істотне збільшення концентрації в атмосфері парникових газів [6], посилює природний парниковий ефект, що призводить, як зазначалось, до додаткового потепління поверхні й атмосфери Землі, проявляється різного роду кліматичними аномаліями, екстремальними погодними явищами. За оцінкою міжурядової групи експертів зі зміни клімату, у разі збереження існуючих темпів збільшення в атмосфері парникових газів температура приземного шару атмосфери до кінця майбутнього століття в середньому для земної кулі може збільшитись на 1–3 градуси, що призведе до значних змін клімату в багатьох регіонах світу, у тому числі в Україні. Це суттєво вплине на всі сфери діяльності людини, а також на біологічну різноманітність, поверхневі та

підземні води, земельні ресурси тощо [7]. Для запобігання подальшим загрозам від зміни клімату необхідно обрати правильний шлях подолання зазначених проблем на рівні державної політики. Основним ресурсом формування нової політики державного регулювання економіки та розробки низки природоохоронних заходів у цій сфері стають досягнення науки й техніки. При цьому досягнення науки, у тому числі науки права навколишнього середовища, доцільно розглядати як головний ресурс при розв'язанні екологічних проблем [8, с. 41]. Науковцями визначено основні напрями подолання загальних екологічних проблем за допомогою та в межах права навколишнього середовища, до яких можна віднести такі: а) формування нового еколого-правового світогляду; б) розробка і послідовна, максимально ефективна реалізація державної екологічної політики у контексті сталого розвитку; в) формування сучасного екологічного законодавства; г) створення оптимальної системи органів державного управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища; д) забезпечення оптимального фінансування заходів у відповідній сфері; е) залучення до природоохоронної діяльності широких верств населення; є) екологічне виховання і підготовка спеціалістів-екологів; ж) формування і впровадження у суспільну практику екологічної культури [8, с. 41–46]. Шляхи подолання загальних екологічних проблем стосуються також і боротьби зі зміною клімату як однією із складових таких проблем, проте із урахуванням установлених у цій сфері міжнародних вимог.

Основні принципи подолання негативних наслідків зміни клімату та зобов'язання країн у цьому процесі визначені у статтях 3–4 Конвенції та у Кіотському протоколі до неї (далі – Кіотський протокол) [9; 10]. Успішне їх виконання має забезпечити досягнення кінцевої мети цих міжнародних документів та наступної глобальної угоди зі зміни клімату, яку сторони повинні прийняти після 2015 р. на заміну РКЗК – стабілізації концентрації парникових газів у атмосфері на такому рівні, який не допустить би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему. Не вдаючись до характеристики усіх зобов'язань за Конвенцією та Кіотським протоколом, звернемо увагу на такі із них, як проведення національної політики щодо пом'якшення наслідків зміни клімату шляхом обмеження своїх антропогенних викидів парникових газів; захисту та підвищення якості своїх поглиначів і накопичувачів парникових газів (п. «а» ч. 2 ст. 3 РКЗК). Під «накопичувачами» Конвенція розуміє компоненти кліматичної системи, в яких відбувається нагромадження парникового газу; «поглиначі» – це будь-який процес, вид діяльності або механізм, який адсорбує парниковий газ, аерозоль або прекурсор парникового газу із атмосфери [6]. Саме природні поглиначі та накопичувачі парникових газів, до яких належать ліси, океани, інші наземні, прибережні і морські екосистеми, що частково поглинають двоокис вуглецю та інші парникові гази, що створюють парниковий ефект, зобов'язані раціонально використовувати та охороняти сторони, (п. «d» ч. 1 ст. 4 РКЗК). Таким чином, загрозові наслідки зміни клімату вимагають, з одного боку, розробки заходів щодо кількісних обмежень і скорочень викидів парникових газів у атмосферу, передусім двоокису вуглецю, а з другого – адаптації екосистеми до зміни клімату шляхом охорони та підви-

щення якості їх поглиначів і накопичувачів. Першим кроком на цьому шляху (як зазначено у преамбулі РКЗК) є «прийняття гнучких заходів реагування на основі чітких пріоритетів» та «розробка всеохопних стратегій» на глобальному, національному і регіональному рівнях стосовно усіх парникових газів, із належним урахуванням їх відносної ролі у посиленні парникового ефекту.

Такими «гнучкими заходами» скорочення викидів парникових газів у атмосферу стали механізми Кіотського протоколу, до яких належать: торгівля квотами на викиди («одинацями величин скорочення викидів») парникових газів – статті 5, 6 Протоколу (при застосуванні цього механізму держави або окремі господарюючі суб'єкти на її території можуть продавати або купувати квоти на викиди парникових газів на національному, регіональному або міжнародному ринках); проекти спільного впровадження – статті 4, 17 Протоколу (зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів виконуються на території однієї з країн, передбаченої у Додатку I до Рамкової конвенції, повністю або частково за рахунок інвестицій іншої країни цього Додатку); механізм чистого розвитку – ст. 12 Протоколу (відповідно до цього механізму проекти скорочення викидів парникових газів виконуються на території однієї з країн (як правило, що розвивається та не входить до Додатку I до Рамкової конвенції), повністю або частково за рахунок інвестицій країни, що входить до цього Додатку).

На виконання зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів в атмосферу відповідно до «гнучких механізмів» Кіотського протоколу Урядом України прийнято низку нормативно-правових актів, які поряд із іншими документами, що стосуються створення оптимальної системи органів державного управління, забезпечення фінансування заходів, інформаційно-просвітницького регулювання тощо, почали формувати систему законодавства у сфері охорони клімату. Однак така система далека від завершення. Переважна більшість нормативно-правових актів, що регулюють відповідні відносини, має підзаконний характер і не в змозі повною мірою впливати на формування державної політики України у цій сфері, що негативно відбивається на рівні виконання зобов'язань та міжнародному статусі нашої держави.

Крім того, у зв'язку з початком другого періоду дії зобов'язань за Кіотським протоколом (з 01 січня 2013 р. по 31 грудня 2020 р.) та прийняттям Дохійської поправки до нього (рішення Конференції сторін 1/СМР.8) [11], активне застосування таких механізмів призупинено. Пояснюється це низьким рівнем ратифікації цього документа та слабкою заінтересованістю великої кількості розвинутих країн брати подальшу участь у механізмах Кіотського протоколу. Так, для набуття зазначеною поправкою чинності необхідно, щоб минуло 90 днів після передачі депозитарію – Генеральному секретарю ООН ратифікаційних інструментів від 144 сторін. Через два роки після прийняття Поправки станом на кінець січня 2015 р. її ратифікували лише 23 країни, серед яких більшість із них навіть не належать до Додатку В Кіотського протоколу. Україна поки що також не ратифікувала цю Поправку, хоча офіційна позиція участі нашої держави у другому періоді реалізації механізмів Кіотського протоколу була зафіксована на засіданні високого рівня, в рамках 18 Конференції

сторін РКЗК [12]. Таким чином, питання ратифікації Поправки залишається відкритим, а разом із ним і політико-правовий курс нашої держави у цій сфері в сучасних складних умовах.

Що ж стосується «розробки всеохопних стратегій» стосовно усіх парникових газів, із належним урахуванням їх відносної ролі у посиленні парникового ефекту, то у даному випадку доречно вести мову про розробку стратегії низьковуглецевого зростання. Так, в останні роки актуальними стають заходи із впровадження нових ресурсозберігаючих і енергоефективних технологій, що сприяють адаптації екосистеми до зміни клімату і сталому розвитку загалом. Основні з них визначені у ст. 2 Кіотського протоколу і стосуються, насамперед підвищення ефективності використання енергії у тих базових галузях економіки, де найбільше споживається енергетичних ресурсів і викидається парникових газів (промисловість, енергетика, транспорт та ін.); проведення досліджень, розробки та сприяння широкому використанню нових і відновлюваних видів енергії, технологій поглинання двоокису вуглецю та передових сучасних екологічно безпечних технологій. Крім того, важливе значення, як зазначалось, мають заходи щодо охорони та поліпшення якості поглиначів і накопичувачів парникових газів, а також сприяння поширенню раціональних методів ведення лісового господарства, лісонасадження та лісооновлення на принципах сталого розвитку; заохочення форм сталого та раціонального ведення сільського господарства у контексті урахування особливостей зміни клімату. Такі заходи мають бути комплексними і стосуватись не лише господарських, а й інших сфер. Зокрема, йдеться про застосування ринкових механізмів; поступове скорочення або усунення ринкових диспропорцій, запровадження фіскальних стимулів і субсидій, звільнення від податків та мита, що суперечать цілям РКЗК, в усіх галузях, які є джерелами викидів парникових газів. Ці заходи, передбачені у програмних документах (стратегіях), по-перше, мають запроваджуватись у державі паралельно із зобов'язаннями щодо обмеження або скорочення викидів парникових газів; бути економічно ефективними і враховувати різні соціально-економічні умови; по-друге, відповідати конкретним умовам країни та бути інтегрованими з іншими національними програмами соціально-економічного розвитку.

Питання переходу економік держав на низьковуглецевий розвиток та впровадження стратегій низьковуглецевого зростання стало предметом обговорення на 16-й Конференції сторін РКЗК (6-й зустрічі сторін Кіотського протоколу), що проходила з 29 листопада по 10 грудня 2010 р. у м. Канкун (Мексика). Згідно з так званими Канкунськими домовленостями [13] розвинуті країни та країни, що розвиваються, взяли на себе зобов'язання розробити та прийняти у своїх національних правових політиках стратегії низьковуглецевого розвитку та перевести, таким чином, економіки своїх держав на зниження рівня споживання та використання енергозатратних ресурсів. У Канкунських домовленостях визначено базові положення, які повинні включати такі стратегії. З огляду на важливість цього питання, а також на те, що Україна поки що не розробила цього документа, наведемо основні із них. Це – оцінка поточної ситуації з викидами парникових газів у державі; короткострокові та довгострокові про-

гнози та цілі, згідно з якими повинні прийматися рішення, спрямовані на боротьбу зі зміною клімату; прогнози викидів парникових газів, потенціал їх скорочення та вартість; оцінка вразливості для держави наслідків у результаті зміни клімату; пріоритетні програми у цій сфері; оцінка фінансування та співвідношення потреб пріоритетних політик до обсягу державного бюджету; інституціональна політика, тобто формування державних структур, які несуть відповідальність за виконання відповідних заходів та їх зобов'язання.

Перехід держави на низьковуглецевий розвиток не може відбутись водночас. Це доволі складна і довготривала процедура, яка вимагає від кожної сторони, у тому числі й України, посилення інституційних механізмів, а коли це необхідно, й створення нових управлінсько-інституційних установ, починаючи з планування цього процесу і закінчуючи безпосереднім виконанням визначених зобов'язань. У результаті запровадження такого процесу має бути забезпечено перехід до сталого використання обмежених природних ресурсів та енергозбереження, зменшення залежності економіки від традиційних викопних джерел енергії, становлення енергетичної незалежності країни і як наслідок – стабілізація концентрацій парникових газів у атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.

Даючи загальну характеристику організаційно-правових засад формування в Україні концепції низьковуглецевого зростання та охорони клімату, слід зазначити, що відповідні процеси ще перебувають на стадії формування. У Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [14] серед стратегічних цілей та завдань у сфері забезпечення скорочення обсягу викидів парникових газів відповідно до задекларованих Україною міжнародних зобов'язань у рамках Кіотського протоколу передбачено розробку до 2015 р. таких програмних документів, як основні засади державної політики з адаптації до зміни клімату; національний план заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та запобігання антропогенному впливу на його зміну на період до 2030 року. У сфері оптимізації структури енергетичного сектору національної економіки передбачено збільшення обсягу використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю до 2015 р. на 10 %, а до 2020 р. – на 20 %. Однак на сьогоднішні заходи реалізовані не були.

Основною концептуальною прогалиною у цьому процесі, крім відсутності стратегічного документа, є й відсутність базового законодавчого акта у відповідній сфері. За останні роки у Верховній Раді України розглядалось більше п'яти законопроектів, які стосувались як питань скорочення викидів, так і низьковуглецевого розвитку. Це проекти законів: «Про екологічний ринок України» (№ 5166 від 25.09.2009), «Про парникові гази» (№ 5425 від 09.12.2009), «Про регулювання управління викидами та абсорбцією поглиначами парникових газів» (№ 4750 від 23.09.2010), «Про регулювання у сфері енергозбереження» (№ 7231 від 07.10.2010; № 0913 від 12.12.2012), які були відхилені після їх розгляду у сесійній залі. Усі ці проекти мали спільну мету – визначення правових та організаційних основ запобігання і пом'якшення

наслідків зміни клімату, виконання зобов'язань України за РКЗК та Кіотським протоколом. Проте докладний аналіз змісту цих законопроектів дав підстави зробити висновок, що основний акцент у них було зосереджено не на виконанні міжнародних зобов'язань у цілому та зменшенні викидів парникових газів, а на можливості лише міжнародної торгівлі величинами установленної кількості та реалізації проектів спільного впровадження, що вже регулюється на підзаконному рівні. При цьому лише проект Закону України «Про регулювання у сфері енергозбереження» пройшов у Верховній Раді України перше читання, проте 22 червня 2012 р. на сайті Верховної Ради України було зареєстровано проект Постанови Верховної Ради України про зняття з розгляду проекту Закону України про регулювання у сфері енергозбереження як такого, що втратив актуальність у результаті прийняття Податкового кодексу України, Митного кодексу України та інших законодавчих актів і надалі проект не включено до порядку денного. Варто зазначити також, що проект Закону України «Про регулювання та управління викидами та абсорбцією поглиначами парникових газів», прийняття якого передбачено у Національному плані заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату», затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів ще у 2005 р. [15], зважаючи на його змістовну схожість із законопроектом «Про регулювання у сфері енергозбереження», доручено врахувати в останньому. Цю ситуацію можна розцінити як недалекоглядність законодавця та небажання розв'язувати на законодавчому рівні актуальні для країни екологічні проблеми.

Незважаючи на відсутність базового законодавчого акта у сфері енергоефективності й використання відновлювальних джерел енергії, в Україні діє Закон «Про альтернативні джерела енергії» (2003) та продовжують прийматись підзаконні нормативно-правові акти, наприклад, Енергетична стратегія України на період до 2030 р. (2013), Національний план дій з відновлювальної енергетики на період до 2020 р. (2014) та ін.). Важливо також зазначити, що в Угоді про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з другого (ратифіковано Законом України від 16 вересня 2014 р.), у розділі, присвяченому навколишньому середовищу, питання зміни клімату поставлено на перший план при вирішенні регіональних і глобальних проблем (ст. 361, п. «а») [16], що вселяє надію докорінної зміни підходів до правового регулювання відповідних питань.

Список використаних джерел

1. *Пreamбула* Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату // Офіційний вісник України. – 2012. – № 83. – Ст. 338.
2. *Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату»* від 29 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 50. – Ст. 277.
3. *Постанова* Національної академії наук України «Регіональні зміни клімату в Україні на фоні глобальних кліматичних процесів» від 27 січня 2010 р. № 13 [Електронний ресурс]. – Редим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/mai>.

4. Хилько М. І. Антропогенний вплив / М. І. Хилько // Екологічна енциклопедія : у 3 т. – К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. – Т. 1: А–Е. – С. 40–41.
5. Політика енергоефективного розвитку і зміни клімату : монографія / [В. Я. Шевчук, Н. Р. Малишева та ін.]. – К. : ЦП Компрінт», 2014.
6. «Парникові гази» означають такі газоподібні складові атмосфери – як природного, так і антропогенного походження, – які поглинають і перевипромінюють інфрачервоне випромінювання (ст. 1 Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату) // Офіційний вісник України. – 2012. – № 83. – Ст. 338.
7. Кліматична програма України : затверджена постановою КМ України від 28 червня 1997 р. № 650 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 763 від 24 вересня 1999 р.) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/650-97-%D0%BF>.
8. Пути решения экологических проблем // Экологическое право : учебник. – М. : МПСІ; Воронеж : МОДЕК, 2011.
9. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11 грудня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/995_801.
10. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН» 04 лютого 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 261.
11. Рішення 1/СМР.8. – Доповідь Конференції Сторін, що діє як нарада Сторін Кіотського протоколу, про роботу восьмої сесії, яка відбулась у м. Доха (Катар) з 26 листопада по 08 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unfccc.int/resource/docs/2012/cmp8/rus/13a01r.pdf>.
12. Офіційна позиція України щодо участі у другому періоді Кіотського протоколу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245857932&cat_id=244276429.
13. Доклад Конференции Сторон о работе ее шестнадцатой сессии, состоявшейся в Канкуне с 29 ноября по 10 декабря 2010 г. (§ 45, 65 решения 1/СР. 16) [Електронний ресурс] // Канкунские договоренности: Результаты работы специальной рабочей группы по долгосрочным мерам сотрудничества согласно Конвенции. – Режим доступу : <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/rus/07a01r.pdf>.
14. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2818-17>.
15. Про затвердження Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату : розпорядження Кабінетук Міністрів України від 18 серпня 2005 р. № 346-р (із змінами, внесеними згідно з розпорядженням КМ України № 272-р від 05 березня 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/346-2005-%D1%80>.
16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Т. 1. – Ст. 2125.

Кузнцова С. В. Правові засади формування в Україні концепції низьковуглецевого зростання та охорони клімату

Стаття присвячена дослідженню формування правових засад виконання Україною зобов'язань щодо боротьби зі зміною клімату за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї. Дається аналіз таких зобов'язань, як обмежен-

ня викидів парникових газів та охорона і підвищення якості поглиначів і накопичувачів парникових газів. Робиться висновок, що для подолання проблем зі зміною клімату використовуються методи науки права навколишнього середовища із урахуванням вимог міжнародних документів. Характеризуються передбачені у останніх вимоги щодо прийняття в Україні «гнучких заходів реагування» та «всеохопних стратегій». З'ясовуються завдання у сфері енергоефективного розвитку, що сприяють адаптації екосистеми до зміни клімату і сталому розвитку загалом. Визначаються завдання щодо прийняття в Україні концепції низьковуглецевого зростання та основні положення такого документа. Характеризується нормативно-правова база із зазначених питань. Визначаються перспективи подальшого розвитку відповідних суспільних відносин.

Ключові слова: Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Киотський протокол, викиди парникових газів, енергоефективність, концепція низьковуглецевого зростання.

Кузнецова С. В. Правовые основы формирования в Украине концепции низкоуглеродного роста и охраны климата

Статья посвящена исследованию формирования правовых основ исполнения Украиной обязательств по борьбе с изменениями климата согласно Рамочной конвенции ООН об изменении климата и Киотскому протоколу к ней. Предоставляется анализ таких обязательств, как ограничение выбросов парниковых газов, а также охрана и повышение качества поглотителей и накопителей парниковых газов. Делается вывод, что для преодоления проблем изменения климата используются методы науки права окружающей среды с учетом требований международных документов. Характеризуются, предусмотренные в последних, требования относительно принятия в Украине «гибких методов реагирования» и «всеобъемлющих стратегий». Определяются задачи в сфере энергоэффективного развития, которые способствуют адаптации экосистемы к изменениям климата и устойчивому развитию в целом. Формируются задания по принятию в Украине концепции низкоуглеродного роста и основные положения такого документа. Характеризуется нормативно-правовая база по вышеопределенным проблемам. Определяются перспективы дальнейшего развития общественных отношений в этой сфере.

Ключевые слова: Рамочная конвенция ООН об изменении климата, Киотский протокол, выбросы парниковых газов, энергоэффективность, концепция низкоуглеродного роста.

Kuznietsova S. V. Legal basis for concept formation in Ukraine of the low carbon growth and climate protection

The article investigates the formation of legal bases for implementation of Ukraine's commitments to combat the climate change under the UN Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol. The analysis of such obligations as limitation of the greenhouse gases and the protection and increase of quality of sinks and reservoirs of greenhouse gases is provided. It is concluded that in order to overcome the problems of climate change the scientific methods of environmental law are applied with consideration of requirements established by international documents. Such methods include forming a new environmental ideology; development and effective implementation of the national environmental policy in the context of sustainable development; formation of the modern environmental legislation; an optimal system of governance of natural resources and environmental protection; ensure optimal financing activities in the relevant area; environmental education, training in the relevant field of Ecological Culture and more.

The requirements for adoption in Ukraine of the «flexible response» and «comprehensive strategies» foreseen in the UN Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol are

characterized. The article investigates the task in the area of energy-efficient development, energy-saving and energy-efficient technologies that facilitate adaptation of ecosystems to climate change and sustainable development in general. The main attention should be given to basic economic sectors – industry, energy, transport, housing and communal services, agro-industrial complex, which consume the largest amounts of energy and emit the most volumes of greenhouse gases and pollutants, thus accelerating climate change.

The task of adoption in Ukraine of the low carbon growth strategy and the guidelines for this document are identified. The question of the transition economies of carbon in the development and implementation of low carbon growth strategies were discussed at the 16th Conference of the Parties to the UNFCCC (6th meeting of the Parties to the Kyoto Protocol), which took place from 29 November to 10 December 2010 in Cancun (Mexico). As a result of joint arrangements Parties undertook to develop and adopt in their national legal policy strategy for low carbon development and transfer, thus the economy of their countries to reduce consumption and energy intensive use of resources, defined the basic provisions should include such strategies.

The legal framework on these issues is characterized. The prospects for future development of corresponding social relations are defined. Thus, the legislation of Ukraine in area of the low carbon growth and climate protection is new. It is at the initial stage of formation. Source of origin of such legislation in Ukraine is international law. It has no clear conceptual and legal framework. Such legislation is mainly represented by a number of governmental and departmental regulations. It can ensure the successful implementation of international obligations. This framework should establish the Law of Ukraine «On State Regulation of anthropogenic emissions and removals of greenhouse gases» and «On the regulation of energy is saving». Their adoption is a priority towards improving the efficiency of the legislation. Projects mentioned laws for several years pending in the Parliament of Ukraine. The Association Agreement between Ukraine and the European Union, in the section on the environment, climate change is at the forefront in addressing regional and global issues. The above should contribute to a fundamental change approaches to regulation in this area.

Key words: The UN Framework Convention on Climate Change; Kyoto Protocol; greenhouse gas emissions, energy efficiency; the concept of low-carbon growth.